પૂ. આચાર્યદેવ વિજયલક્ષ્મીસૂરીશ્વરજી મહારાજ કૃત
જ્ઞાનપંચમી દેવવંદન

(વિધિ)

પ્રથમ બાજોઠ અથવા ઠવણી ઉપર રૂમાલ ઢાંકી પાંચ પુસ્તકો મૂકીને વાસક્ષેપથી જ્ઞાનની પૂજા કરીએષ વળી પાંચ દીવેટનો દીવો કરીએ, તે દીવો જયણા પૂર્વક પુસ્તકની જમણી બાજુ સ્થાપીએ અને ધૂપધાણું ડાબી બાજુ મૂકીએ, પુસ્તક આગળ પાંચ અથવા એકાવન સાથિયા કરી ઉપર શ્રીફળ તથા સોપારી મૂકીએ, યથાશક્તિ જ્ઞાનની દ્રવ્યપૂજા કરીએ, પછી દેવ વાંદિએ અને સામાયિક તથા પોસહ મધ્યે વાસપૂજાએ પુસ્તક પૂજીને દેવ વાંદીએ અથવા દેરાસર મધ્યે બાજોઠ ત્રણ ઉપરાઉપર માંડી, તે ઉપર પાંચ શ્રીફળ, જિનમૂર્તિ સ્થાપીએ તથા મહોત્સવથી પોતાને ઠામે સ્નાત્ર ભણાવીએ, અને આગળ જમણી તરફ પુસ્તક માંડ્યું હોય, તેની પણ વાસક્ષેપ પૂજા કરીએ, તથા ઉજમણું માંડ્યું હોય ત્યાં પણ યથાશક્તિ જિનબિંબ આગળ લઘુ સ્નાત્ર ભણાવીને અથવા સત્તરભેદી પૂજા ભણાવીને પછી શ્રીસૌભાગ્યપંચમીના દેવ વાંદીએ.॥

jainuniversity.org

દેવવંદન વિધિ

પ્રથમ પ્રકટ નવકાર કહી, ઈરિયાવહી૦ પડિકમ્મી એક લોગસ્સ કાઉસગ્ગ ન આવડે તો ચાર નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી, લોગસ્સ કહી, ખમાસમણ દેઈ ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! મતિજ્ઞાન આરાધનાર્થે ચૈત્યવંદન કરૂં? ઈચ્છં૦ એમ કહી યોગમુદ્રાએ (ડાબો ઢીંચણ ઉભો કરી) ચૈત્યવંદન કરીએ.

પ્રથમ શ્રી મતિજ્ઞાન
શ્રી મતિજ્ઞાન ચૈત્યવંદન

શ્રી સૌભાગ્ય પંચમી તણો, સમયલ દિવસ શણગાર;
પાંચ જ્ઞાનને પૂજીયે, થાય સફળ અવતાર.........૧

સામાયિક પોસહ વિષે, નિરવદ્યે પૂજા વિચાર;
સુગંધ ચૂર્ણાદિક થકી, જ્ઞાનધ્યાન મનોહાર.........૨

પૂર્વ દિશે, ઉત્તર દિશે, પીઠ રચી ત્રણસાર;
પંચ વરણ જિનબિંબને, સ્થાપીજે સુખકાર.........૩

પંચ પંચ વસ્તુ મેલવી, પૂજા સામગ્રી જોગ;
પંચ વરણ કલશા ભરી, હરિયે દુઃખ ઉપભોગ....૪

સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

યથાશક્તિ પૂજા કરો, મતિજ્ઞાનને કાજે;
પંચજ્ઞાનમાં ધૂરે કહ્યું, શ્રી જિનશાસન રાજે........૫

મતિશ્રુત વિણ હોવે નહિ, એ અવધિ પ્રમુખ મહાજ્ઞાન;
તે માટે મતિ ધૂરે કહ્યું, મતિ શ્રુતમાં મતિમાન.....૬

ક્ષય ઉપશમ આવરણનો, લબ્ધિ હોયે સમકાલે;
સ્વામ્યાદિકથી અભેદ છે, પણ મુખ્ય ઉપયોગ કાલે.૭

લક્ષણ ભેદે ભેદ છે, કારમ કારજ યોગે;
મતિ સાધન શ્રુત સાધ્ય છે, કંચન કલશ સંયોગે...૮

પરમાત્મ પરમેસરૂ એ, સિદ્ધ સયલ ભગવાન;
મતિજ્ઞાન પામી કરી, કેવલ લક્ષ્મી નિધાન.........૯

(જંકિંચિ૦ નમુત્થુણં૦ જાવંતિ૦ ખમા૦ જાવંત૦ નમોર્હત્૦ કહી સ્તવન કહેવું.)

શ્રી મતિજ્ઞાન સ્તવન

(રાગ : રસિયાની દેશી)

પ્રણમો પંચમી દિવસે જ્ઞાનને,
ગાજે જગમાં રે જેહ, સુજ્ઞાની.
શુભ ઉપયોગે ક્ષણમાં નિર્જ્જરે,
મિથ્યા સંચિત એહ....................સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૧

સંતપદાદિક નવદ્વારે કરી,
મતિ અનુયોગ પ્રકાશ, સુજ્ઞાની.
નય વ્યવહારે આવરણ ક્ષય કરી,
અજ્ઞાની જ્ઞાન ઉલ્લાસ...સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૨

જ્ઞાની જ્ઞાન લહે નિશ્ચય કહે,
દો નય પ્રભુજીને સત્ય, સુજ્ઞાની
અંતર મુહૂર્ત રહે ઉપયોગથી,
એ સર્વપ્રાણીને નિત્ય. ....સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૩

લબ્ધિ અંતરમુહૂર્ત લઘુપમે,
છાસઠ સાગર જિટ્ઠ, સુજ્ઞાની
અધિકો નરભવ બહુવિધ જીવને,
અંતર કદીયે ન દિઠ્ઠ.....સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૪

સંપ્રતિ સમયે એક બે પામતા
હોય અથવા નવિ હોય, સુજ્ઞાની
ક્ષેત્ર પલ્યોપમ ભાગ અસંખ્યમાં,
પ્રદેશ માને બહુ જોય.................સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૫

મતિજ્ઞાન પામ્યા જીવ અસંખ્ય છે,
કહ્યા પડિવાઈ અનંત, સુજ્ઞાની
સર્વ આશાતન વરજો જ્ઞાનની,
વિજયલક્ષ્મી લહો સંત...સુજ્ઞાની પ્ર૦ ૬

(જયવીરાય સંપૂર્ણ કહી, ખમાસમણ દેઈ, ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન! શ્રી મતિજ્ઞાન આરાધનાર્થે કાઉસગ્ગ કરૂં? ઈચ્છં! શ્રી મતિજ્ઞાન આરાધનાર્થે કરેમિ કાઉસગ્ગં વંદણવત્તિઆએ, અન્નત્થ ઉસસિએણં૦ કહી એક લોગસ્સનો ચંદેસુનિમ્મલયરા સુધીનો અને ન આવડે તો ચાર નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી, કાઉસગ્ગ પારી નમોઽર્હત્૦ કહી થોય કહેવી.)

શ્રી મતિજ્ઞાન થોય

(રાગ : શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિનેશ્વર)

શ્રી મતિજ્ઞાનની તત્ત્વ ભેદથી, પર્યાયે કરી વ્યાખ્યાજી,
ચઉવિહ દ્રવ્યાદિકને જાણે, આદેશે કરી દાખ્યાજી;
માને વસ્તુ ધર્મ, અનંતા, નહી અજ્ઞાન વિવક્ષાજી,
તે મતિજ્ઞાનને વંદો પૂજો, વિજયલક્ષ્મી ગુણકાંક્ષાજી.૧

(પછી ખમાસમણ દેઈ એક ગુણનો દુહો કહી, પછી બીજું ખમાસમણ દેઈ બીજો ગુણ વરણવવો॥ એ રીતે મતિજ્ઞાન સંબંધી અઠ્ઠાવીશ ખમાસમણ દેવાં.)

દુહા

શ્રી શ્રુતદેવી ભગવતી, જે બ્રાહ્મી લીપી રૂપ;

પ્રણમે જેહને ગોયમા, હું વંદુ સુખરૂપ.............૧

જ્ઞેય અનંતે જ્ઞાનના, ભેદ અનેક વિલાસ;
તેહમાં એકાવન કહું, આતમ ધર્મ પ્રકાશ. ૨

ખમાસમણ એક એકથી, સ્તવિયે જ્ઞાન ગુણ એક;
એમ એકાવન દીજીએ, ખમાસમણ સુવિવેક. ૩

શ્રી સૌભાગ્યપંચમી દિને, આરાધો મતિજ્ઞાન;
ભેદ અઠ્ઠાવીશ એહના, સ્તવીયે કરી બહુમાન.....૪

ઇન્દ્રિય વસ્તુ પુગ્ગલા, મેલવે અવત્તવ નાણ;
લોચન મન વિણુ અક્ષતે, વ્યંજનાવગ્રહ જાણ......૫

ભાગ અસંખ્ય આવલિ લઘુ, સાસપહુત્ત ઠિઈ જિઠ્ઠ;
પ્રાપ્યકારી ચઉ ઇંદ્રિયા, અપ્રાપ્યકારી દુગ દિઠ્ઠ. ...૬

jainuniversity.org

ખમાસમણાનો દુહો

સમકિત શ્રદ્ધાવંતને, ઉપન્યો જ્ઞાનપ્રકાશ;
પ્રણમું પદકજ તેહના, ભાવ ધરી ઉલ્લાસ..........૧

(અહીં પહેલું ખમાસમણ દેવું ને એ પ્રમાણે એ દુહો દરેક ગુણ દીઠ કહેવો અને કહ્યા પછી ખમાસમણ આપવું.)

નહીં વર્ણાદિક યોજના, અર્થાવગ્રહ હોય;
તો ઇન્દ્રિય પંચઇન્દ્રિયે, વસ્તુગ્રહ કાંઈ જોય...સ૦ ૨

અન્વય વ્યતિરેકે કરી, અંતરમુહૂર્ત પ્રમાણ;
પંચેન્દ્રિય મનથી હોયે, ઇહા વિચારણા જ્ઞાન. સ૦ ૩

વર્ણાદિક નિશ્ચય વસે, સુરનર એહિજ વસ્ત;
પંચેન્દ્રિય મનથી હોયે, ભેદ અપાય પ્રશસ્ત. ..સ૦ ૪

નિર્ણીત વસ્તુ, સ્થિર ગ્રહે, કાલાંતર પણ સાચ;
પંચેન્દ્રિય મનથી હોયે, ધારણા અર્થ ઉવાચ. ..સ૦ ૫

નિશ્ચય વસ્તુ ગ્રહે છતે, સતત ધ્યાન પ્રકામ;
અપાયથી અધિકે ગુણે, અવિચ્યુતિ ધારણા ઠામ.સ૦ ૬

અવિચ્યુતિ સ્મૃતિ તણું, કારજ કારણ જેહ;
સંખ્ય અસંખ્ય કાલજ સુધી, વાસના ધારણા તેહ.સ૦ ૭

પૂર્વોત્તર દર્શન દ્વય, વસ્તુ અપ્રાપ્ય એકત્વ;
અસંખ્ય કાલે એ તેહ છે, જાતિ સ્મરણે તત્ત્વ.સ૦ ૮

सर्व ज्ञानाय भवतु

વાજિંત્ર નાદ લહી ગ્રહે, એ તો દુદુંભિ નાદ;
અવગ્રહાદિક જાણે બહુ, ભેદ એ મતિ આલ્હાદ.સ૦ ૯

દેશ સામાન્યે વસ્તુ છે, ગ્રહે તદપિ સામાન્ય;
શબ્દ એ, નવ નવ જાતિનો, એ બહુ મતિમાન.સ૦ ૧૦

એક જ તુરિયના નાદમાં, મધુર તરૂણાદિક જાતિ,
જાણે બહુવિધ ધર્મશું, ક્ષય ઉપશમની ભાતિ.સ૦ ૧૧

મધુરતાદિક ધર્મમાં, ગ્રહવો અલ્પ સુવિચાર;
અબહુવિધ મતિ ભેદનો, કીધો અર્થ વિસ્તાર.સ૦ ૧૨

શિઘ્રમેવ જાણે સહી, નવિ હોય બહુ વિલંબ;

ક્ષિપ્ર ભેદ એ જ્ઞાનનો, જાણો મતિ અવલંબ.સ૦ ૧૩

બહુ વિચાર કરી જાણીએ, એ અક્ષિપ્રહ ભેદ;
ક્ષયોપશમ વિચિત્રતા, કહે મહાજ્ઞાની સંવેદ.સ૦ ૧૪

અનુમાને કરી કો ગ્રહે, ધ્વજથી જિનવર ચૈત્ય,
પૂર્વ પ્રબંધ સંભારીને, નિશ્ચિત ભેદ સંકેત. સ૦ ૧૫

બાહિર ચિન્હ ગ્રહે નહીં, જાણે વસ્તુ વિવેક;
અનિશ્ચિત ભેદ એ ધારીએ, આભિનિબોધિક તેહ.સ૦ ૧૬

નિઃસંદેહ નિશ્ચયપણે, જાણે વસ્તુ અધિકાર;
નિશ્ચિત અર્થ એ ચિંતવો, મતિજ્ઞાન પ્રકાર.સ૦ ૧૭

એમ હોયે વા અન્યથા, એમ સંદેહે જુત્ત;
ધરે અનિશ્ચિત ભાવથી, વસ્તુ ગ્રહણ ઉપયુત્ત.સ૦ ૧૮

બહુ પ્રમુખ ભેદે ગ્રહ્યું, જિમ એકદા તિમ નિત્ય;
બુદ્ધિ થાયે જેહને, એ ધ્રુવ ભેદનું ચિત્ત.....સ૦ ૧૯

બહુ પ્રમુખ રૂપે કદા, કદા અબલ્વાદિક રૂપ;
એ રીતે જાણે તદા, ભેદ અધ્રુવ સ્વરૂપ.....સ૦ ૨૦

અવગ્રહાદિક ચઉભેદમાં, જાણવા યોગ્ય તે જ્ઞેય;
તે ચઉ ભેદે ભાખીયો, દ્રવ્યાદિકથી ગણેય.
જાણે આદેશે કરી, કેટલા પર્યાય વિશેષ;
ધર્માદિક સવિ દ્રવ્યને, સામાન્ય વિશેષ ગરિઠ્ઠ.સ૦ ૨૧

સામાન્યાદેશે કરી, લોકાલોક સ્વરૂપ;
ક્ષેત્રથી જાણે સર્વને, તત્ત્વ પ્રતીત અનુરૂપ..સ૦ ૨૨

અતીત અનાગત વર્ત્તના, અદ્ધા સમય વિશેષ,
આદેશે જાણે સહુ, વિતથ નહી લવલેશ....સ૦ ૨૩

ભાવથી સવિ હું ભાવનો, જાણે ભાગ અનંત;
ઉદયિકાદિક ભાવ જે, પંચ સામાન્યે લહંત. સ૦ ૨૪

અશ્રુત નિશ્રિત માનીયે, મતિના ચાર પ્રકાર;
શિઘ્ર સમય રોહા પરે, અકલ ઔત્પાતિકી સાર.સ૦ ૨૫

વિનય કરંતાં ગુરૂ તણો, પામે મતિ વિસ્તાર;
તે વિનયીકી મતિ કહી, સઘલા ગુણ શિરદાર.સ૦ ૨૬

કરતાં કાર્ય અભ્યાસથી, ઉપજે મતિ સુવિચાર;
તે બુદ્ધિ કહી કાર્મિકી, નંદિસૂત્ર મઝાર.....સ૦ ૨૭

જે વયના પરિપાકથી, લહે બુદ્ધિ ભરપુર;
કમલવને મહાહંસને, પારિણામિકી એ સનૂર.
અડવીશ બત્રીસ દુગ ચઉ, ત્રણશેં ચાલીશ જેહ;
દર્શનથી મતિ ભેદ તે, વિજયલક્ષ્મી ગુણગેહ.સ૦ ૨૮

દ્વિતીય શ્રી શ્રુતજ્ઞાન

(ખમાસમણ દેઈ, ઈચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રુતજ્ઞાન આરાધનાર્થે ચૈત્યવંદન કરૂં? ઈચ્છં! કહી ચૈત્યવંદન કહેવું.)

jainuniversity.org
સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

શ્રી શ્રુતજ્ઞાન ચૈત્યવંદન

શ્રી શ્રુતજ્ઞાનને નિત્ય નમો, સ્વપર પ્રકાશક જેહ,
જાણે દેખે જ્ઞાનથી, શ્રુતથી ટલે સંદેહ;
અનભિલાપ્ય અનંત ભાવ, વચન અગોચર દાખ્યા,
તેહનો ભાગ અનંમો, વચન પર્યાયે આખ્યા;
વલી કથનીય પદાર્થનો એ, ભાગ અનંતમો જેહ,
ચઉદે પૂર્વમાં રચ્યો, ગણધર ગુણ સસનેહ..........૧

માંહોમાંહે પૂરવ ધરા, અક્ષર લાભે સરિખા,
છઠાણ વડિયા ભાવથી, તે શ્રુત મતિય વિશેષા;
તેહિ જ માટે અનંત મે, ભાગ નિબદ્ધા વાચા,
સમકિત શ્રુતના માનીયે, સર્વ પદાર્થ સાચા;
દ્રવ્ય ગુણ પર્યાયે કરી જાણે એક પ્રદેશ,
જાણે તે સવિ વસ્તુને, નંદિસૂત્ર ઉપદેશ. ૨

ચોવીશ જિનના જાણીએ, ચૌદ પૂર્વધર સાધ,
નવશત તેત્રીશ સહસ છે, અઠ્ઠાણું નિરૂપાધ;
પરમત એકાંતવાદીના, શાસ્ત્ર સકલ સમુદાય,
તે સમકિતવંતે ગ્રહ્યાં, અર્થ યથારથ થાય;
અરિહંત શ્રુત કેવલી કહે, એ જ્ઞાનાચાર ચરિત્ત,
શ્રુતપંચમી આરાધવા, વિજયલક્ષ્મીસૂરિ ચિત્ત. ૩

(જંકિંચિ૦ નમુત્થુણં; જાવંતિ. ખમા. જાવંત, નમોઽર્હત્૦ કહી સ્તવન કહેવું.)

શ્રી શ્રુતજ્ઞાન-સ્તવન

(રાગ : હરીયા મન લાગ્યો)

શ્રી શ્રુત ચૌદ ભેદે કરી, વરણવે શ્રી જિનરાજ રે,
ઉપધાનાદિ આચારથી, સેવિયે શ્રુત મહારાજ રે;
શ્રુતશું દિલ માન્યો, દિલ માન્યો રે, મન માન્યો,
પ્રભુ આગમ સુખકાર રે. .... શ્રુત૦ ૧

એકાદિ અક્ષર સંયોગથી, અસંયોગી અનંત રે;
સ્વપર પર્યાયે એક અક્ષરો, ગુણ પર્યાય અનંત રે.શ્રુત૦ ૨

અક્ષરનો અનંતમો, ભાગ ઉઘાડો છે નિત્ય રે;
તે તો અવરાયે નહીં, જીવ સૂક્ષ્મનું એ ચિત્ત રે.શ્રુત૦ ૩

ઈચ્છા સાંભળવા ફરી પૂછે, નિસુણી ગ્રહે વિચારંત રે;
નિશ્ચય ધારણા તિમ કરે, ધી ગુણ આઠ એ ગણંત રે. શ્રુત૦ ૪

વાદી ચોવીશ જિન તણા, એક લાખ છત્રીશ હજાર રે;
બેસે સયલ સભામાંહે, પ્રવચન મહિમા અપાર રે.શ્રુત૦ ૫

ભણે ભણાવે સિદ્ધાંતને, લખે લખાવે જેહ રે;
તસ અવતાર વખાણીયે, વિજયલક્ષ્મી ગુણગેહ રે.શ્રુત૦ ૬

(જયવીયરાય કહી, ખમાસમણ દેઈ, ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રી શ્રુતજ્ઞાનઆરાધનાર્થં કાઉસગ્ગ કરૂં ? ઇચ્છં કરેમિ કાઉસ્સગ્ગં૦ વંદણ વત્તિઓએ૦ અન્નત્થ૦ કહી એક લોગસ્સનો, અથવા ચાર નવકારનો કાઉસગ્ગ પારીને થોય કહેવી.)

jainuniversity.org
सर्व ज्ञाय भवतु

શ્રી શ્રુતજ્ઞાન-થોય

(રાગ : ગોયમ બોલે ગ્રંથ સાંભાળી)

ત્રિગડે બેસી શ્રી જિન ભાણ,
બોલે ભાષા અમીય સમાણ,
મત અનેકાંત પ્રમાણ;
અરિહંત શાસન સફરી સુખાણ,
ચઉ અનુયોગ જિહાં ગુણખાણ,
આતમ અનુભવ ઠામ;
સકલ પદારથ ત્રિપદી જાણ,
જોજન ભૂમિ પ્રસરે વખાણ,
દોષ બત્રીશ પરિહાણ;
કેવલી ભાષિત તે શ્રુતનાણ,
વિજયલક્ષ્મીસરિ કહે બહુમાન,
ચિત્ત ધરજો તે સયાણ. ૧

(ખમાસમણ દેઈ શ્રુતજ્ઞાનના ચૌદ ગુણ વર્ણવવાને અર્થે દુહા કહેવા.)

શ્રી શ્રુતજ્ઞાન - ખમાસમણના દુહા

વંદો શ્રી શ્રુતજ્ઞાનને, ભેદ ચતુર્દશ વીશ,
તેહમાં ચઉદશ વર્ણવું, શ્રુત કેવલી ઇશ.
ભેદ અઢાર પ્રકારના, એમ સવિ અક્ષરમાન;
લબ્ધિ સંજ્ઞા વ્યંજન વિધિ, અક્ષર શ્રુત અવધાન.
પવયણ શ્રુત સિદ્ધાંત તે, આગમ સમય વખાણ;
પૂજો બહુવિધ રાગથી, ચરણ કમલ ચિત્ત આણ.પવ૦ ૧

(આ દુહો દરેક ગુણ-ના ખમા૦ દીઠ કહેવો.)

કરપલ્લવ ચેષ્ટાદિકે, લખે અંતર્ગત વાચ;
એહ અનક્ષર શ્રુત તણો, અર્થ પ્રકાશક સાચ.પવ૦ ૨

સંજ્ઞા જે દીહકાલિકી, તેણે સન્નિયા જાણ;
મન ઇન્દ્રિય થકી, નિપન્યું જેહને જ્ઞાન;
ક્ષય ઉપશમ આવરણથી, શ્રુત અસંજ્ઞી વખાણ.પવ૦ ૪

જે દર્શન દર્શન વિના, દર્શન તે પ્રતિપક્ષ;
દર્શન દર્શન હોય જિહાં, તે દર્શન પ્રત્યક્ષ.
લલિત ત્રિભંગી ભંગભર, નૈગમાદિ નય ભૂર;
શુદ્ધ શુદ્ધતર વચનથી, સમકિત શ્રુત વડનૂર.પવ૦ ૫

ભંગજાલ નર બાલમતિ, રચે વિવિધ આયાસ;
તિહાં દર્શન દર્શન તણો, નહી નિદર્શન ભાસ
સદ્ અસદ્ વહેંચણ વિના, ગ્રહે એકાંતે પક્ષ,
જ્ઞાન ફલ પામે નહી, એ મિથ્યા શ્રુત લક્ષ. .પવ૦ ૬

ભરતાદિક દશ ક્ષેત્રમાં, આદિ સહિત શ્રુતધાર;
નિજ નિજ ગણધર વિરચિયો, પામી પ્રભુ આધાર.પવ૦ ૭

દુપ્પસહસૂરીશ્વર સુધી, વર્તશે શ્રુત આચાર;
એક જીવને આશરી, સાદિ સંત સુવિચાર...પવ૦ ૮

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

શ્રુત અનાદિ દ્રવ્યનય થકી, શાશ્વત ભાવ છે એહ;
મહાવિદેહમાં તે સદા, આગમ રયણ અછેહ.પ૦ ૯

અનેક જીવને આશરી, શ્રુત છે અનાદિ અનંત;
દ્રવ્યાદિક ચઉ ભેદમાં, આદિ અનાદિ વિરતંત.પ૦ ૧૦

સરિખા પાઠ છે સૂત્રમાં, તે શ્રુત ગમિક સિદ્ધાંત;
પ્રાયેઃ દ્રષ્ટિવાદમાં, શોભિત ગુણ અનેકાંત.પ૦ ૧૧

સરિખા આલાવા નહીં, તે કાલિક શ્રુતવંત;
આગમિક શ્રુત એ પૂજીયે, ત્રિકરણ યોગ હસંત.પ૦ ૧૨

અઢાર હજાર પદે કરી, આચારાંગ વખાણ;
તે આગલ દુગુણા પદે, અંગપ્રવિષ્ટ સુઅનાણ.પ૦ ૧૩

બાર ઉપાંગ જેહ છે, અંગ બાહિર શ્રુત તેહ;
અંગપ્રવિષ્ટ વખાણીયે, શ્રુત લક્ષ્મીસૂરી ગેહ.પ૦ ૧૪

jainuniversity.org

તૃતીય શ્રી અવધિજ્ઞાન

(ખમા૦ દેઈ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રી અવધિજ્ઞાન આરાધનાર્થે ચૈત્યવંદન કરૂં? ઇચ્છં, કહી ચૈત્યવંદન કહેવું.)

શ્રી અવધિજ્ઞાન ચૈત્યવંદન

અવધિજ્ઞાન ત્રીજું કહ્યું, પ્રગટે આત્મ પ્રત્યક્ષ,
ક્ષય ઉપશય આવરણનો, નવિ ઇન્દ્રિય અપેક્ષ;
દેવ નિરય ભવ પામતાં, હોય તને અવશ્ય,
શ્રદ્ધાવંત સમય લહે, મિથ્યાત વિભંગવશ્ય;
નર તિરિય ગુણથી લહે, શુભ પરિણામ સંયોગ,
કાઉસગ્ગમાં મુનિ હાસ્યથી, વિઘટ્યો તે ઉપયોગ..૧

જઘન્યથી જાણે જુએ, રૂપી દ્રવ્ય અનંતા,
ઉત્કૃષ્ટા સવિ પુદ્ગલા, મૂર્ત્ત વસ્તુ મુણંતા;
ક્ષેત્રથી લઘુ અંગુલ તણો, ભાગ અસંખિત દેખે,
તેહમાં પુદ્ગલ બંધ જો, તેહને જાણે પેખે;
લોક પ્રમાણે અલોકમાં એ, ખંડ અસંખ્ય ઉક્કિઠ્ઠ,
ભાગ અસંખ્ય આવલિ તણો, અદ્ધા લઘુપણે દિઠ્ઠ. ૨

सर्व ज्ञानाय भवतु

ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીએ, અતીત અનાગત અદ્ધા,
અતિશય સંખ્યાતા પણે, સાંભળો ભાવ પબંધા;
એક એક દ્રવ્યમાં ચારભાવ, જઘન્યથી તે નિરખે,
અસંખ્યાતા દ્રવ્ય દીઠ, પર્યવ ગુરૂથી પરખે;
ચાર ભેદ સંક્ષેપથી એ, નંદિસૂત્ર પ્રકાશે,
વિજયલક્ષ્મીસૂરિ તે લહે, જ્ઞાન ભક્તિ સુવિલાસે. .૩

(જંકિંચિ. નમુત્થુણં. જાવંતિ ખમા૦ જાવંત, નમોઽર્હત્ કહી સ્તવન કહેવું.)

શ્રી અવધિજ્ઞાન - સ્તવન

(રાગ : કુમાર ગભારો નજરે દેખતાં જી...)

પૂજો પૂજો અવધિજ્ઞાનને પ્રાણિયા રે,
સમકિતવંતને એ ગુણ હોય રે;
સવિ જિનવર એ જ્ઞાને અવતરી રે,

માનવ મહોદય જોય રે.....................પૂજો૦ ૧

શિવરાજ ઋષિ વિપર્યય દેખતો રે,
દ્વિપ સાગર સાત-સાતરે,
વીર પસાયે દોષ વિભંગ ગયો રે,
પ્રગટ્યો અવધિ ગુણ વિખ્યાત રે.પૂજો૦ ૨

ગુરૂ સ્થિતિ સાધિક છાસઠ સાગરૂ રે,
કોઈને એક સમય લઘુ જાણ રે;
ભેદ અસંખ્ય છે તરતમ યોગથી રે,
વિશેષાવશ્યકમાં એહ વખાણ રે............પૂજો૦ ૩

ચારશેં એક લાખ તેત્રીશ સહસ છે રે,
ઓહી નાણી મુણીંદ રે;
ઋષભાદિક ચઉવીશ જિણંદના રે,
નમે પ્રભુ પદ અરવિંદ રે. .....પૂજો૦ ૪

અવધિજ્ઞાની આણંદને દીએ રે,
મિચ્છામિ દુક્કડં ગોયમ સ્વામ રે;
વરજો આશાતન જ્ઞાન-જ્ઞાની તણી રે,
વિજયલક્ષ્મી સુખધામ રે.....................પૂજો૦ ૫

(જયવીયરાય કહી, ખમાસમણ દેઈ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રી અવધિજ્ઞાન આરાધનાર્થે કાઉસગ્ગ કરૂં? ઇચ્છં? કરેમિ કાઉસગ્ગં. વંદણ૦ અન્નત્થ૦ કહી એક લોગસ્સનો, કાઉ. ન આવડે તો ચાર નવકારનો, કાઉસગ્ગ કરીને, પારી થોય કહેવી.)

શ્રી અવધિજ્ઞાન-થોય

(રાગ : શંખેશ્વર સાહિબ જે સમયે)

ઓહીનાણ સહિત સવિ જિનવરૂ,
ચ્યવી જનની કૂખે અવતરૂ;
જસ નામે લહીયે, સુખતરૂ,
સવિ ઇતિ ઉપદ્રવ સંહરૂ;
હરિ પાઠક સંશય સંહરૂ,
વીર મહિમા જ્ઞાન ગુણાયરૂ;
તે માટે પ્રભુજી વિશ્વંભરૂ,
વિજયાંકિત લક્ષ્મી સુહંકરૂ. ૧

(પછી ખમા૦ દેઈ ઊભા થઈને અવધિજ્ઞાનના ગુણ પ્રમાણે એકેક ખમા૦ આપવું.)

શ્રી અવધિજ્ઞાનના દુહા

અસંખ્ય ભેદ અવધિ તણા, ષટ્ તેહમાં સામાન્ય;
ક્ષેત્રપનક લઘુથી ગુરૂ, લોક અસંખ્ય પ્રમાણ.
લોચન પરે સાથે રહે, તે અનુગામિક ધામ;
છાસઠ સાગર અધિક છે, એક જીવ આશરી ધામ.
ઉપન્યો અવધિ જ્ઞાનનો, ગુણ જેહને અવિકાર;
વંદના તેહને માહરી, શ્વાસમાંહે સો વાર..........૧

(ઉપરનો દુહો સર્વ ખમાસમણે કહેવો.)

જે ક્ષેત્રે ઓહી ઉપન્યું, તિહાં રહ્યો વસ્તુ દેખંત;
થિર દીપકની ઉપમા, અનનુગામી લહંત....ઉપ૦ ૨

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

અંગુલ અસંખ્યેય ભાગથી, વધતું લોક અસંખ્ય;
લોકાવધિ પરમાવધિ, વર્ધણાન ગુણકંખ્ય....ઉપ૦ ૩

યોગ્ય સામગ્રી અભાવથી, હીયમાન પરિણામ;
અધ અધ પૂરવ યોગથી, એહવો મનનો કામ.ઉપ૦ ૪

સંખ્ય અસંખ્ય જોજન સુધી, ઉત્કૃષ્ટો લોકાંત;
દેખી પ્રતિપાતિ હોય, પુદ્ગલ દ્રવ્ય એકાંત..ઉપ૦ ૫

એક પ્રદેશ અલોકનો, પેખે જે અવધિનાણ;
અપડિવાઈ અનુક્રમે, આપે કેવલ નાણ......ઉપ૦ ૬

ચતુર્થ શ્રી મનઃપર્યવજ્ઞાન

(ખમાસમણ દેઈ, ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રીમનઃપર્યવજ્ઞાન આરાધનાર્થે ચૈત્યવંદન કરૂં? ઇચ્છં, કહી ચૈત્યવંદન કરવું.)

jainuniversity.org

મનઃપર્યવજ્ઞાન ચૈત્યવંદન

શ્રી મનઃપર્યવ જ્ઞાન છે, ગુણ પ્રત્યયી એ જાણો,
અપ્રમાદી ઋદ્ધિવંતને, હોયે, સંયમ ગુણઠાણો;
કોઈક ચારિત્રવંતને, ચઢતે શુભ પરિણામે,
મનના ભાવ જાણે સહી, સાગાર ઉપયોગ ઠામે;
ચિંતવિતા મનોદ્રવ્યના એ, જાણે ખંધ અનંતા,
આકાશે મનોવર્ગણા, રહ્યા તે નવિ મુણંતા........૧

સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય પ્રાણીયે, તનુયોગે કરી ગ્રહીયા,
મનોયોગે કરી મન પણે, પરિણમે તે દ્રવ્ય મુણીયા;
તિર્ચ્છું માણસ ક્ષેત્રમાં, અઢી દ્વીપ સહી વિલોકે,
તિર્ચ્છા લોકના મધ્યથી, સહસ જોયણ અધોલોકે;
ઉર્ધ્વ જાણે જ્યોતિષી લગે એ, પલિયનો ભાગ અસંખ્ય,
કાલથી ભાવ થયા થશે, અતીત અનાગત સંખ્ય...૨

ભાવથી ચિંતિત દ્રવ્યના, અસંખ્ય પર્યાય જાણે,
ઋજુમતિથી વિપુલમતિ, અધિકા ભાવ વખાણે;
મનના પુદ્ગલ દેખીને, અનુમાને ગ્રહે સાચું,
વિતથપણું પામે નહીં, તે જ્ઞાને ચિત્ત રાચું;
અમર્ત ભાવ પ્રગટ પણે એ, જાણે શ્રી ભગવંત,
ચરમકમલ નમું તેહના, વિજયલક્ષ્મી ગુણવંત. ૩

સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

(જંકિંચિ૦ નમુત્થુણં૦ જાવંતિ૦ ખમા૦ જાવંત૦ નમોર્હત્ કહી સ્તવન કહેવું.)

મનઃપર્યવજ્ઞાન-સ્તવન

(રાગ : જીરે જી...)

જીરે મહારે શ્રી જિનવર ભગવાન,
અરિહંત નિજ નિજ જ્ઞાનથી; જીરે જી.
જીરે મહારે સંયમ સમય જાણંત;
નવ લોકાંતિક માનથી.....................જીરે જી. ૧

જીરે મહારે તીર્થ વર્તાવો નાથ,
ઈમ કહી પ્રણમે તે સુરા; જીરે જી.
જીરે માહરે ષટ્ અતિશયવંત દાન;

લેઈ હરખે સુરનરા.........જીરે જી. ૨

જીરે માહરે ઈણવિધ સવિ અરિહંત,
સર્વવિરતિ જબ ઉચ્ચરે; જીરે જી.
જીરે માહરે મનઃપર્યવ તવ નાણ,
નિર્મલ આતમ અનુસરે...................જીરે જી. ૩

જીરે માહરે જેહને વિપુલમતિ તેહ,
અપ્રતિપાતીપણે ઉપજે; જીરે જી.
જીરે માહરે અપ્રમાદી ઋદ્ધિવંત
ગુણઠાણે ગુણ નિપજે........જીરે જી. ૪

જીરે માહરે એક લક્ષ પિસ્તાલીશ હજાર,
પાંચશે એકાણું જાણીયે; જીરે જી.
જીરે માહરે મનનાણી મુનિરાજ,
ચોવીશ જિનના વખાણીએ...............જીરે જી. ૫

જીરે માહરે હું વંદુ ધરી નેહ,
સવિ સંશય હરે મન તણા; જીરે જી.
જીરે માહરે વિજયલક્ષ્મી શુભ ભાવ.
અનુભવ જ્ઞાનના ગુણ ઘણા.જીરે જી. ૬

(જયવીયરાય કહી, ખમાસમણ દેઈ ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! મનઃપર્યવજ્ઞાન આરાધનાર્થે કાઉસગ્ગ કરૂં? ઇચ્છં! કરેમિ કાઉસગ્ગં વંદણ૦ અન્નત્થ૦ કહી એક લોગસ્સનો અથવા ન આવડે તો ચાર નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી, પારી થોય કહેવી.)

મનઃપર્યવજ્ઞાન - થોય

(રાગ : શંખેશ્વર પાસ જિનેશ્વર)

પ્રભુજી સર્વ સામાયિક ઉચ્ચરે, સિદ્ધ નમી મદવારી જી,
છદ્મસ્થ અવસ્થા રહે છે જિહાં લગે, યોગાસન તપધારીજી;
ચોથું મનઃપર્યવ તવ પામે, મનુજ લોક વિસ્તારીજી,
તે પ્રભુને પ્રણમો ભવિ પ્રાણી, વિજયલક્ષ્મી સુખકારીજી. ૧

(પછી, ખમા. દઈ, ઊભા થઈને મનઃપર્યવ જ્ઞાનના ગુણ પ્રમાણે બે ખમા૦ આપવા.)

મનઃપર્યવજ્ઞાન-દુહા

મનઃપર્યવ દુગ ભેદથી, સંયમ ગુણ લહી શુદ્ધ,
ાાવ મનોગત સંજ્ઞીના, જાણે પ્રગટ વિશુદ્ધ;
ઘટ એ પુરૂષે ધારીયો, ઇમ સામાન્ય ગ્રહંત,
પ્રાયે વિશેષ વિમુખ લહે, ઋજુમતિ મનહ મુણંત.
એ ગુણ જેહનો ઉપન્યો, સર્વવિરતિ ગુણઠાણ,
પ્રણમું હિતથી તેહના, ચરણકમલ ચિત્ત આણ..... ૧

નગર જાતિ કંચન તણો, ધાર્યો ઘટ એહ રૂપ,
ઇમ વિશેષ મન જાણતો, વિપુલમતિ અનુરૂપ.
એ ગુણ જેહને. ૨

પંચમ શ્રી કેવલજ્ઞાન

પ્રથમ ખમાસમણ દેઈને ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! પંચમ કેવલજ્ઞાન આરાધનાર્થે ચૈત્યવંદન કરૂં? ઇચ્છં! કહી પંચમ શ્રી કેવલજ્ઞાનનું ચૈત્યવંદન કરવું.

jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु

કેવલજ્ઞાન ચૈત્યવંદન

શ્રી જિન ચઉનાણી થઈ, શુક્લ ધ્યાન અભ્યાસે,
અતિશય આત્મરૂપ, ક્ષણ ક્ષણ પ્રકાશે;
નિદ્રા સ્વપ્ન જાગરદશા, તે સવિ દૂરે હોવે,
ચોથી ઉજ્જાગર દશા, તેહનો અનુભવ જોવે;
ક્ષપક શ્રેણી આરોહિયા એ, અપૂર્વશક્તિ સંયોગે,
લહી ગુણઠાણું બારમું, તુરીય કષાય વિયોગે.......૧

નાણ દંસણ આવરણ મોહ, અંતરાય ઘનઘાતી,
કર્મ દુષ્ટ ઉચ્છેદીને, થયા પરમાતમ જાતી;
દોય ધરમ સવિ વસ્તુના, સમયાંતર ઉપયોગ,
પ્રથમ વિશેષપણે ગ્રહે, બીજે સામાન્ય સંયોગ;
સાદિ અનંત ભાગે કરી, દર્શન જ્ઞાન અનંત,
ગુણઠાણું લહી તેરમું, ભાવ જિણંદ જયવંત........૨

મૂલપયડીનો એક બંધ, સત્તા ઉદયે ચાર,
ઉત્તર પયડીનો એક બંધ, તિમ ઉદયે રહે બાયાલ;
સત્તા પંચાસી તણી, કર્મ જેહમાં રજ્જુછાર,
મન વચન કાયા યોગ જાસ, અવિચલ અવિકાર,
સયોગી કેવલી તણીએ, પામી દશાયે વિચરે,
અક્ષય કેવલજ્ઞાનના, વિજયલક્ષ્મી ગુણ ઉચ્ચરે.....૩

(જંકિંચિં૦ નમુત્થુણં - જાવંતિ૦ ખમા૦ જાવંત૦ નમોર્હત્૦ કહી સ્તવન કહેવું.)

કેવલજ્ઞાન - સ્તવન

શ્રી જિનેશ્વરને પ્રગટ થયું રે, ક્ષાયિક ભાવે જ્ઞાન;
દોષ અઢાર અભાવથી રે, ગુણ ઉપન્યા તે પ્રમાણ રે;
ભવિયા વંદો કેવલનાણ, પંચમી દિન ગુણ ખાણ રે
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૧

અનામીના નામનો રે, કિશ્યો વિશેષ કહેવાય;
એ તો મધ્યમા વૈખરી રે, વચન ઉલ્લેખ ઠરાય રે.
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૨

ધ્યાન ટાણે પ્રભુ તું હોય રે, અલખ અગોચર રૂપ;
પરા પશ્યંતિ પામીને રે, કાંઈ પ્રમાણે મુનિ ભૂપ રે.
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૩

છતી પર્યાય જે જ્ઞાનના રે, તે તો નવિ બદલાય;
જ્ઞેયની નવનવી વર્ત્તના રે, સમયમાં તેહ જણાય રે.
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૪

બીજા જ્ઞાન તણી પ્રભા રે, એહમાં સર્વ સમાય;
રવિપ્રભાથી અધિક નહીં રે, નક્ષત્ર ગણ સમુદાય રે.
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૫

ગુણ અનંત જ્ઞાનના રે, જાણે ધન્ય નર તેહ;
વિજયલક્ષ્મીસૂરિ તે લહેરે, જ્ઞાન મહોદય ગેહ રે.
......................................ભવિયા. વંદો૦ ૬

(જયવીયરાય પૂરા કહેવા ખમાસમણ દઈને ઇચ્છાકારેણ સંદિસહ ભગવન્! શ્રી કેવલજ્ઞાન

jainuniversity.org
સર્વ જ્ઞાનાય ભવતુ

આરાધનાર્થં કાઉસગ્ગ કરૂં? ઇચ્છં. કરેમિ કાઉસગ્ગં વંદણવત્તિઆએ૦ અન્નત્થ૦ કહી એક લોગસ્સનો અથવા ન આવડે તો ચાર નવકારનો કાઉસગ્ગ કરી પારી નમોડર્હત્૦ કહી થોય કહેવી.)

કેવલજ્ઞાન થોય

છત્ર ત્રય ચામર, તરૂ અશોક સુખકાર,
દિવ્ય ધ્વનિ દુદુંભિ, ભામંડલ ઝલકાર;
વરસે સુર કુસુમે, સિંહાસન જિન સાર,
વંદે લક્ષ્મીસૂરિ, કેવલજ્ઞાન ઉદાર....................૧

(ખમા૦ દઈ, ઊભા થઈને કેવલજ્ઞાનના ગુણનો દુહો બોલીને ખમા૦ આપવું.)

કેવલજ્ઞાન-દુહો

બહિરાતમ ત્યાગે કરી, અંતર આતમ રૂપ;
અનુભવિ જે પરમાત્મા, ભેદ એક જ ચિદ્રૂપ;
પુરૂષોત્તમ પરમેશ્વરૂ, પરમાનંદ ઉપયોગ;
જામે દેખે સર્વને, સ્વરૂપ રમણ સુખભોગ;
ગુણપર્યાય અનંતતા, જાણે સઘલા દ્રવ્ય;
કાલત્રય વેદી જિણંદ, ભાષિત ભવ્યાભવ્ય;
અલોક અનંતો લોકમાં, થાપે જેહ સમત્થ;
આતમ એક પ્રદેશમાં, વીર્ય અનંત પસત્થ;
કેવલ દંસણ નાણનો, ચિદાનંદ ધન તેજ;
જ્ઞાનપંચમી દિન પૂજીયે, વિજયલક્ષ્મી શુભ હેજ...૧

શ્રી જ્ઞાનપંચમી - દેવવંદન સમાપ્ત

Jainuniversity.org
सर्व ज्ञानाय भवतु